

מסכת ביצה

סוכה קמי יום טוב תנינה ובתר הכין ר"ה... (אגרת רש"ג, הנוסח הצרפתי)

והקדים סוכה לביצה, לריבוי מצוות סוכות. ולא נשאר לו מן הפרקים הנזכרים בכתוב זולת ראש השנה, ודיבר אחרי ביצה על ראש השנה...

(הקדמת הרמב"ם למשנה, מהד' שילת)

אין לך בכל המסכתות שבש"ס משנה שנקראת המס' ע"ש התיבה הראשונה או השניה או השלישית כדרך הפרשיות אלא כולם נקראים ע"ש רוב הענין שבו מדברים חוץ ממסכת יום טוב ומסכת מועד קטן שנקראו כ"פ בפי המפרשים והפוסקים ז"ל ליום טוב קראוה מס' ביצה. יען שכן מתחלת המס' ביצה שנולדה בי"ט. ולמס' מו"ק קראוה מס' משקין יען שכן היא מתחלת משקין בית השלחין. ואע"ג דאשכחן מס' סוכה ומגלה ושבעות דמשמע שג"כ הם נקראו ע"ש המלה הראשונה והדין שהתחילו להתעסק בה באותה מס' לא דמי דהתם כולהו הני תלתא ע"ש רוב הענין שמדברת בו המס' נקראת אלא שגם קרה מקרה לאיזה טעם שיהיה שגם מלה ראשונה התחילה במה שרוב המס' מדברת. משא"כ בביצה ובמשקין שאינם רק דינים פרטים. ר"ל ביצה הוא דין פרטי ליו"ט ומשקין הוא דין פרטי למו"ק. ואעפ"כ אשכחן דנקראו ע"ש הפרט דכתבין.

(מלאכת שלמה, פתיחה לש"ס)

המסכת הזאת קראוה האחרונים ביעא, מדמתחלת עם מלת ביצה. אמנם למה החליפו מלת ביצה שהוא לה"ק, שבה רוב לשון המשנה עם מלת ביעא ארמית. כבר כתב רמג"א [בא"ח ססקנ"ו], מדאל יוציא אדם דבר מגונה מפיו. ובעניי לא ידענא מי סני ביצה כדכתוב בספר אורייתא דמשה, מביעא ארמית שאין מה"ש מכירין אותה [שבת י"ב ב']. או מי סני אות צ שרומזת לצדיק תמים [כשבת ק"ד א'], מע' תלויה דמתלי תלי וקאי במלת רשע. וברוך ה' שהאיר עיני, מדאמרינן [סנהדרין ד"ה ב'], דתלמיד אחד דרש מי ביצים אינו מכשיר, וטעו דסברו שאמר דמי בצעים אינו מכשיר ונכשלו בזה [ועי' תוס' שם]: ולהכי מדאירע כבר קלקול בזה לכן הנהיגו לומר בלשון חכמים ביעא במקום ביצה כדי שלא יכשלו עוד:

(תפארת ישראל, פתיחה למסכת ביצה)

כשהילד יהונתן ניצב לצידו וממתין לתחילת הלימודים: "איזו מסכת כוונתך ללמדו?" ענה לו המלמד: "מסכת ביצה". שאל אביו: "כלום אין מסכת ביצה קלה מידי לילד גאוני שכמותו?" שמע הילד את השאלה והשיב מיניה וביה: "ביצה יכולה להיות גם קלה [רכה] וגם קשה, ואין הדבר תלוי אלא באופן הכנתה"...

(מאורות הדף היומי)

בזכות גודל חריפותו וחכמתו של הגאון הגדול ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל [ת"נ-תקכ"ד] בעל "האורים ותומים", קנה לעצמו שם של "חכימא דיהודאי". עוד בהיותו צעיר לימים, התפרסם הילד יהונתן ונודע שמו ברבים כילד גאוני אשר הפליא את שומעיו בתפיסתו המהירה ובתשובותיו השנונות. לימים, כששכר לו אביו ת"ח שילמדו, שאל אביו את המלמד,